

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Mgr Jagody Janiny Nowakowicz

**pt. Przekonanie o własnej skuteczności a dobrostan psychologiczny mężczyzn
– rola zgodności z Ja motywacji celów rodzinnych i zawodowych
napisanej pod kierunkiem dr hab. Bogusławy Lachowskiej prof. KUL
promotor pomocniczy dr Rafał Bartczuk**

Problematyka własnej skuteczności oraz dobrostanu psychologicznego w kontekście zgodności z Ja motywacji celów rodzinnych i zawodowych, dopiero od niewielu lat wzbudza ciekawość i zainteresowanie przedstawicieli nie tylko dyscypliny naukowej – psychologów. Pojawia się zatem pytanie, jak ważne są podejmowane badania nad uchwyceniem wzajemnych związków pomiędzy tymi zagadnieniami? Z przeglądu literatury psychologicznej wynika, że zagadnienie to jest słabo identyfikowanym, tak z perspektywy poznawczej jak i badawczej. Nie mniej jednak, na powyżej sformułowane pytanie mamy gotową odpowiedź w obrazie wyników uzyskanych przez Doktorantkę Jagodę Janinę Nowakowicz.

Odnosząc się na początku do układu pracy doktorskiej mgr Nowakowicz warto podkreślić, iż całość ma układ klasyczny, typowy dla prac naukowych z akcentem teoretyczno – empirycznym. Zawarte w niej treści ujęte zostały w dziewięciu punktach (de facto rozdziałów), są to kolejno – pięć punktów stanowiących teoretyczne podstawy autorskiego projektu, dwa punkty w których Autorka omawia metodologiczne podstawy badań własnych oraz kolejne dwa punkty stanowiące treści empiryczne pracy.

Należy jednak zaznaczyć, że w ocenianej pracy widoczna jest wyraźna dysproporcja pomiędzy zawartością teoretyczną, która obejmuje 72 strony, a zawartością empiryczną na którą Pani magister przeznaczona 35 stron. W analizie bardziej szczegółowej, przedstawiona do recenzji dysertacja obejmuje: streszczenia w językach polskim i angielskim, spis treści, wstęp, pięć punktów odnoszących się do podstaw teoretycznych, dwa punkty związane z podstawami metodologicznymi, oraz kolejne dwa punkty dotyczące prezentacji wyników wraz z ich dyskusją. W końcowej części pracy zawarto zakończenie, bibliografię, spis tabel, spis rysunków oraz aneks załączników.

Chcę podkreślić, iż konkretna ocena zawartości teoretycznej pracy doktorskiej jest bardzo pozytywna, w skład której wchodzi pięć zagadnień kompatybilnych z realizowanym zagadnieniem. W pierwszym, *Role rodzinne i zawodowe mężczyzn w okresie wczesnej dorosłości*, zostały omówione zadania rozwojowe okresu wczesnej dorosłości, role rodzinne i zawodowe podejmowane przez człowieka czy specyfika aktywności mężczyzn w rolach społecznych. W punkcie drugim, *Dobrostan psychologiczny*, Autorka prezentuje psychologiczne koncepcje jakości życia, koncepcje dobrostanu psychologicznego w ujęciu Carol Ryff, korelaty oraz czynniki wyjaśniające dobrostan psychologiczny. Niezwykle interesującym opracowaniem jest następny punkt w tej części rozprawy, *Cele w życiu człowieka*, w którym Doktorantka nawiązuje nie tylko do ich rozumienia ale nade wszystko, omawia je z perspektywy dążeń, projektów osobistych, zadań życiowych – jednocześnie dokonując ich systematyki. W części kończącej ten fragment pracy, Pani magister w oparciu o aktualne wyniki badań, omawia cele realizowane przez młodych dorosłych. Przechodząc z kolei do czwartego teoretycznego zagadnienia pracy, *Rola zgodności z Ja motywacji celów w wyjaśnianiu dobrostanu jednostki*, warto zaznaczyć logiczność prowadzonego wywołu teoretycznego. Doktorantka w tym punkcie prezentuje ogólne treści tematycznie związane z podjętym zagadnieniem, następnie korzystając z zasady „od ogółu do szczegółu” omawia niezbędne kwestie w celu skonstruowania podstaw autorskiego modelu teoretycznego. Tak też w kolejnym fragmencie dysertacji, poddaje pod optykę zarówno teorię autodeterminacji Edwarda Deciego i Richarda Ryana jak i model Kennona Sheldona i Tima Kassera.

Natomiast, w ostatnim punkcie, *Przekonania o własnej skuteczności jako czynnik wyjaśniający dobrostan* dokonuje przeglądu literatury polskiej i anglosaskiej, ilustrując

rolę przekonania o własnej skuteczności w objaśnianiu dobrostanu psychicznego. W każdym z omówionych zagadnień, Autorka rozprawy zamieszcza dotychczasowy dorobek empiryczny związany z ilustrowanym zakresem teoretycznym. Niezwykle istotnym elementem tej części pracy doktorskiej, jest jej spójność wewnętrzna, płynność w prowadzeniu czytelnika do kolejnego wątku. Co więcej, tę część cechuje komunikatywność przekazu i konsekwentność w prezentowaniu każdego z elementów części teoretycznej.

Kolejne kwestie dysertacji dotyczą metodologicznych podstaw badań własnych, choć Pani Jagoda Nowakowicz nie dzieli pracy według ogólnie przyjętego schematu w rozprawach teoretyczno – empirycznych. Na początku tej części Doktorantka podkreśla, że celem podjętej problematyki było zbadanie znaczenia uogólnionego przekonania o własnej skuteczności (Schwarzer, Jerusalem, 1995) oraz zgodności motywacji celu z Ja (Sheldon, Kasser, 1998) w wyjaśnianiu dobrostanu psychologicznego mężczyzn. Projektując badania, Autorka pracy w sposób świadomy postanowiła je zrealizować na jednej z płci. W uzasadnieniu tej decyzji Doktorantka przywołuje obecne stanowiska w literaturze podkreślając m.in., że płeć odgrywa istotną rolę w kształtowaniu wzorców funkcjonowania dorosłych w różnych rolach, wynikających z oczekiwań i norm społecznych (Plopa, 2015; Rostowska, 2009). Podążając tym kierunkiem myślenia, Doktorantka sformułowała w sposób nie budzący zastrzeżeń dwa pytania badawcze i dwadzieścia powiązanych z nimi hipotez szczegółowych, które poddała empirycznej weryfikacji w dalszej części rozprawy doktorskiej. Tak szerokie i trafne ujęcie przesłanek uzasadniających opracowanie projektu badań własnych, jest jak najbardziej zasadne i przekonujące recenzenta.

Badania zostały zrealizowane na grupie 301 mężczyzn będących na etapie wczesnej dorosłości, nie podając wieku życia najmłodszej i najstarszej osoby badanej, jedynie uzupełniając dane o średnią wieku życia mężczyzn. Informacja ta znajduje się w dalszej części pracy (na str. 95). Jednocześnie chcę zwrócić uwagę na inne ogólne informacje zawarte w opisie grupy badanych osób, a dotyczące np. wieku wychowywanego dziecka. Uzupełnienie informacji o średni wiek życia najstarszego (9,5 lat) i drugiego dziecka (7 lat) jest niepełne i rodzi niedosyt.

Weryfikacja sformułowanych w pracy problemów i hipotez badawczych, była możliwa dzięki zastosowaniu odpowiednich do pytań, metod badań, to są: *Analizy Projektów Osobistych* Little'a, *Kwestionariusza Zgodności z Ja* Celu Sheldona, Kassera w polskim tłumaczeniu Bogusławy Lachowskiej, *Skali Uogólnionej Własnej Skuteczności* Schwarzera, Jerusalema w polskiej adaptacji Zygryda Juczyńskiego oraz *Skali Dobrostanu Psychologicznego* Ryff, Keyes (1995) w polskiej adaptacji Dariusza Kroka. Z punktu widzenia celu podjętych badań narzędzia dobrano prawidłowo, dostarczają bowiem odpowiedniego do weryfikacji materiału empirycznego. Wykorzystane narzędzia pomiaru zmiennych charakteryzują się wysokimi współczynnikami rzetelności. Gromadzenie danych empirycznych było prowadzone przez zespół złożony ze studentów psychologii, choć brakuje więcej objaśniających informacji na jego temat, m.in. sposobu rekrutacji studentów do zespołu, doświadczeń w prowadzeniu projektów empirycznych, sposobu przechowywania uzyskanych danych. W zawartości metodologicznej pracy nie odnaleziono informacji o akceptacji Komisji ds. Etyki Badań Naukowych, zrealizowanego projektu empirycznego.

Konstatując metodologiczną część pracy doktorskiej chcę podkreślić, iż zarówno pod względem merytorycznym jak i strukturalnym, nie budzi zastrzeżeń.

Ostatnie zagadnienia dysertacji stanowią wyniki i ich dyskusja. Dla zilustrowania wstępnych obliczeń, Autorka prezentuje statystyki opisowe, wartości współczynników korelacji, a w następnej kolejności zamieszcza 7 rysunków modeli mediacyjnych (str. 96 - 118). Ponadto, Doktorantka poza analizą ilościową zgromadzonego materiału empirycznego poprowadziła także analizę jakościową. Zaprezentowana analiza jakościowa jest niezwykle cennym i dopełniającym aspektem realizowanego projektu badawczego. W tym kontekście jest rzeczą zrozumiałą, że do analizy materiału jakościowego został powołany odrębny zespół sędziów kompetentnych, który niezależnie kwalifikował materiał badawczy do wyodrębnionych kategorii.

Należy podkreślić, że obraz wyników zaprezentowany w tej części pracy dostarczył odpowiedzi na sformułowane pytania i związane z nimi hipotezy badawcze. Analiza materiału empirycznego zwłaszcza w zakresie kategorii celów osobistych zaproponowanych przez Little'a wraz z zespołem, jest niezwykle wartościowym zasobem

tego projektu, szczególnie w kontekście badań mężczyzn. Wnioski z badań stanowią znaczący wkład w dyscyplinę psychologii a przede wszystkim, zawierają wskazówki pozwalające na prowadzenie eksploracji, także w innych grupach społecznych, jak na przykład: kobiet, samotnych matek, samotnych ojców. Wnioski wzbogaciły i poszerzyły wymiar motywacji podejmowania celów rodzinnych i zawodowych w kontekście dobrostanu psychologicznego oraz przekonania o własnej skuteczności.

Praca jest starannie zredagowana zarówno pod względem stylistycznym jak i pod względem formalnym. Na podkreślenie zasługuje kończące rozprawę zestawienie cytowanej w niej literatury (od str. 133 do str. 159). Wśród 324 pozycji dominuje 100 tytułów w języku polskim. Zdecydowaną większość cytowanych pozycji stanowią źródła wydane po 2010 roku. Spis cytowanej literatury sporządzono zgodnie z zasadami obowiązującymi w psychologicznych opracowaniach, każdy tytuł ma dokładnie opisaną ścieżkę bibliometryczną. Dobór bibliografii wskazuje na bardzo dobrą znajomość zagadnienia przez Doktorantkę.

Generalnie, praca jest rzetelnie przygotowana, napisana formalnym językiem przyjętym w opracowaniach naukowych. Sygnalizując nieliczne aspekty pracy, które wymagałyby wzmocnienia, należy wskazać na zachowanie konsekwencji w cytowaniu autorów jak i zachowanie systematyczności w datowaniu publikacji cytowanych autorów z literatury (np. str. 15). Zaspokoiłoby to pewien niedosyt w odbiorze kompletności przedstawionej do oceny dysertacji.

Do pracy w charakterze aneksu dołączono wykorzystane kwestionariusze narzędzi badawczych. Zaskakuje jednak brak przykładowych załączników, które zawierałyby wypełnione przez badanych mężczyzn kwestionariusze (choćby po jednym z każdego narzędzia), co dałoby odbiorcy obraz opinii osób uczestniczących w badaniach oraz pozwoliłoby stwierdzić z jakim poziomem ewentualnych trudności spotkał się Autor/zespół sędziów kompetentnych, analizujący zgromadzony materiał empiryczny.

Konkluzja

Reasumując, należy stwierdzić, iż przedstawiona do recenzji dysertacja magister Jagody Janiny Nowakowicz pt. *Przekonanie o własnej skuteczności a dobrostan psychologiczny mężczyzn – rola zgodności z Ja motywacji celów rodzinnych i zawodowych*, w wysokim stopniu spełnia warunki wynikające z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. oraz ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. Przedmiotem pracy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie stawianego problemu badawczego. Doktorantka wykazała się przy tym, wiedzą teoretyczną w dyscyplinie psychologia, zaprezentowała kompetencje w zakresie prowadzenia pracy naukowej.

W związku z powyższym, wnoszę do Wysokiej Rady Naukowej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o dopuszczenie magister Jagody Janiny Nowakowicz do dalszych etapów procedowania przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnoszę o wyróżnienie pracy doktorskiej.

